

Marek Mądzik

Polsko-radziecka sesja naukowa UMCS w Lublinie "w pięćdziesiątą rocznicę ZSRR" (11 grudnia 1972 r.)

Rocznik Lubelski 16, 269-271

1973

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POLSKO-RADZIECKA SESJA NAUKOWA UMCS W LUBLINIE
„W PIĘCDZIESIĄTĄ ROCZNICĘ ZSRR” (11 GRUDNIA 1972 R.)

Rok 1972 przyniósł doniosłą rocznicę — pięćdziesięciolecie utworzenia pierwszego państwa socjalistycznego — Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Nasiłenie uroczystości związanych z obchodami tej rocznicy przypadło na ostatni miesiąc roku. Kontynuując dobre tradycje, z inicjatywy doc. dr. hab. Mirosławy Zakrzewskiej-Dubasowej, kierownika Zakładu Historii ZSRR i KDL Instytutu Historii UMCS w Lublinie, została zorganizowana 11 grudnia 1972 r. sesja naukowa poświęcona problemom związanym z genezą i powstaniem ZSRR. Na sesję przygotowano referaty z zakresu historii, prawa i ekonomii; zostały one wydrukowane i w formie publikacji udostępnione uczestnikom obrad¹. W sesji uczestniczyli historycy radziecy z zaprzyjaźnionych uniwersytetów: doc. dr G. Dawidowa i doc. dr I. Grinowiec z Uniwersytetu im. I. Franko, doc. dr A. Petrosian i doc. dr M. Oganiesian z Państwowego Uniwersytetu w Erewaniu. Ponadto udział w obradach wzięli także historycy z Zakładu Historii Stosunków Polsko-Radzieckich PAN w Warszawie: doc. dr hab. W. T. Kowalski, doc. dr hab. T. Walichnowski i dr S. Łopatniuk.

Uroczystego otwarcia sesji dokonał rektor UMCS prof. dr Wiesław Skrzydło, który witając gości i uczestników podkreślił, iż organizowanie wspólnych polsko-radzieckich spotkań należy do dobrych tradycji UMCS, gdyż jest to druga sesja odbyta w przeciągu dwóch ostatnich lat². W obradach uczestniczyli przedstawiciele KW PZPR w Lublinie, wojewódzkich i miejskich władz administracyjnych, licznie przybyli pracownicy naukowcy lubelskich uczelni i studenci UMCS.

Przed południem zebrani wysłuchali referatów na sesji plenarnej, po południu obrady toczyły się w sekcjach: historycznej i prawno-ekonomicznej. W niniejszym sprawozdaniu interesować nas będą referaty o tematyce historycznej, wygłoszone zarówno na sesji plenarnej, jak i w sekcji. Podczas obrad plenarnych doc. dr hab. M. Zakrzewska-Dubasowa wygłosiła referat *Geneza ZSRR*; doc. dr G. Dawidowa (Lwów) *Powstanie i rozwój ZSRR — triumf narodowościowej polityki leninowskiej*, doc. dr M. Oganiesian (Erewań) *Zakaukazie i utworzenie ZSRR*, doc. dr hab. W. T. Kowalski (Warszawa) *55 lat stosunków polsko-radzieckich*, dr S. Łopatniuk (Warszawa) *Międzynarodowe znaczenie uznania ZSRR*. Podczas obrad sekcji historycznej wygłoszono kolejne referaty: doc. dr hab.

¹ W *Pięćdziesiątą Rocznicę ZSRR. Materiały sesji naukowej*, pod red. M. Zakrzewskiej-Dubasowej, Lublin 1972, s. 191. Referaty W. T. Kowalskiego, T. Walichnowskiego i S. Łopatniuka z przyczyn niezależnych od organizatorów nie weszły w skład tomu.

² W kwietniu 1970 r. Zakład Historii Narodów ZSRR zorganizował ogólnopolską sesję naukową poświęconą 100 rocznicy urodzin W. I. Lenina, przy czym materiały zostały także wydane drukiem.

T. Walichnowski (Warszawa) *Rola ZSRR w normalizacji stosunków państw socjalistycznych z NRF*, doc. dr A. Petrosian (Erewań) *Odrodzenie ormiańskiego narodu w ZSRR*, prof. dr hab. S. Krzykała *Ruch rewolucyjny w realizowaniu hasła obrony Związku Radzieckiego*, mgr J. Kołodziejczyk *Wymiana przygraniczna przykładem braterstwa narodów*, doc. dr J. Gurba *Granica państwowa ZSRR*.

W swoim referacie M. Zakrzewska-Dubasowa zwróciła uwagę na zagadnienie federacji, który to problem rozważany był w programie partii bolszewickiej już od pierwszej rewolucji rosyjskiej 1905—1907 r. Dopiero jednak po zwycięstwie Rewolucji Październikowej Lenin opowiedział się ostatecznie za koniecznością uznania federacji jako formy ustroju państwa opartego na dobrowolnym związku wolnych republik narodowościowych w Rosji. Doprowadziło to poprzez utworzenie RFSRR w 1919 r., do powstania w 1922 r. federacji wyższego typu — Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Decydującą rolę W. I. Lenina w kształtowaniu programu w kwestii narodowościowej — najpierw socjaldemokracji rosyjskiej, a później partii bolszewickiej — podkreśliła w swoim wystąpieniu G. Dawidowa. Program ten, przygotowany przez Lenina i przyjęty na II Zjeździe SDPRR, został rozwinięty w drugim programie partii bolszewickiej w 1919 r. (na VIII Zjeździe) jeszcze za życia Lenina i w kolejnym, trzecim programie, przyjętym przez XXII Zjazd Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w 1961 r. Równocześnie — jak stwierdziła Dawidowa — z dorobkiem teoretycznym w tej kwestii powstanie i rozwój pierwszego państwa socjalistycznego stało się praktycznym potwierdzeniem słuszności założeń programowych przyjętych przez rosyjski ruch rewolucyjny.

Na ogromną rolę Lenina w kształtowaniu się państwa radzieckiego wskazał także Oganiesian, który w swoim referacie omówił powstanie Federacji Zakaukaskiej i drogę narodów Zakaukazia do socjalizmu. Teoretyczna pomoc Lenina i pełna poświęceń praca komunistów Transkaukazia doprowadziły do tego, że trzy radzieckie republiki: Armenia, Azerbejdżan i Gruzja weszły w skład ZSRR w 1922 r., jako ściśle związana sojuszem gospodarczo-politycznym i wojskowym Federacja Zakaukaskich Republik Radzieckich. Autor podkreślił, że utworzenie tej federacji stało się drogowskazem na drodze do zjednoczenia wszystkich republik radzieckich. Jednocześnie wejście narodów kaukaskich w skład młodego państwa radzieckiego było dla nich przełomowym momentem w życiu społeczno-gospodarczym, politycznym i kulturalnym. Zagadnienie to, na przykładzie Armenii, przedstawił Petrosian. Zacořana Armenia z okresu przedrewolucyjnego stała się obecnie jedną z najbardziej uprzemysłowionych republik, z wysoko rozwiniętymi gałęziami przemysłu energetycznego, chemicznego, elektronicznego, z rolnictwem stale podnoszącym swój poziom. Wszystkie te osiągnięcia stały się swojego rodzaju magnesem, który spowodował powrót do ojczyzny setek tysięcy Ormian żyjących dotychczas poza granicami kraju.

Powstanie pierwszego państwa socjalistycznego wywarło decydujący wpływ na stosunki międzynarodowe. Walka dyplomacji radzieckiej o uznanie ZSRR w świetle prawa międzynarodowego była trudna, ale zakończyła się sukcesem. W referacie Łopatniuka zwrócono uwagę na znaczenie tego faktu dla międzynarodowego ruchu robotniczego i komunistycznego. W pierwszych, bardzo trudnych latach walki państwa radzieckiego z obcą interwencją i kontrrewolucją, właśnie rewolucyjny ruch robotniczy w krajach kapitalistycznych był jedyną siłą, która starała się bronić ZSRR. Referat Krzykały poruszył to zagadnienie jedynie w odniesieniu do sytuacji w Polsce, gdzie tylko KPP konsekwentnie głosiła hasło sojuszu ze Związkiem Radzieckim i przeciwstawiała się antyradzieckiej propagandzie. Stanowisko swoje

podtrzymywała KPP i w latach późniejszych, kiedy to hasło walki o pokój łączyła z wezwaniem do obrony ZSRR.

Kolejne referaty przedstawione podczas obrad sesji zostały poświęcone omówieniu niektórych problemów polityki zagranicznej ZSRR zarówno w pierwszym okresie jego istnienia, jak i po II wojnie światowej. W pierwszym W. T. Kowalski zajął się przedstawieniem stosunków polsko-radzieckich w minionym 55-leciu, przede wszystkim politycznych, poświęcając wiele uwagi okresowi międzywojennemu. Szczególnie wiele miejsca zajęło omówienie kontaktów polsko-radzieckich w okresie II wojny światowej, który to okres stał się przełomem we wzajemnych stosunkach, do dziś pogłębiających się we wszystkich prawie dziedzinach życia.

Ostatnie lata przyniosły dalszy wzrost autorytetu ZSRR na arenie międzynarodowej, do czego niewątpliwie przyczynia się konsekwentna polityka rządu radzieckiego, zmierzająca do utrzymania pokoju na świecie. Dla Europy poważne znaczenie ma zapoczątkowanie normalizacji stosunków między państwami socjalistycznymi a NRF. Rolę ZSRR w procesie postępującej normalizacji stosunków między rządem NRF a państwami obozu socjalistycznego (obecnie toczą się rozmowy polityczne z rządami NRD i Czechosłowacji) omówił Walichnowski.

Z dwóch ostatnich referat Gurby przyniósł pierwsze w literaturze polskiej kartograficzne zestawienie zmian granicy państwowej ZSRR w ostatnim 50-leciu; drugi, z przyczyn niezależnych od organizatorów, nie został niestety wygłoszony.

Cennym uzupełnieniem referatów była dyskusja, w trakcie której poruszono interesujące problemy związane z tematyką obrad. Nawiązując do jednego z referatów, M. Łeśiów zwrócił uwagę na fakt, jak powstanie ZSRR umożliwiło wszystkim narodom zamieszkującym terytorium państwa radzieckiego swobodny rozwój kulturalny, naukowy, stworzenie literatury w językach, które nie istniały przed 1917 r. A. Tołpyho w swoim wystąpieniu podkreślił wkład Lenina w opracowanie i rozwinięcie zasad internacjonalizmu proletariackiego, a L. Piątkowski omówił społeczno-gospodarcze i kulturalne osiągnięcia Kraju Rad, zestawiając je z osiągnięciami niektórych państw kapitalistycznych w odpowiednich latach.

Oceniając przebieg sesji, zarówno obrady plenarne, jak i wystąpienia w sekcji historycznej, należy uznać ją za bardzo udaną, za interesujące wydarzenie naukowe.

Marek Mądzik

BIURO
K. 3
MOSKWA